

BARCELONA
DESCONEGUDA

BARCELONA DESCONEGUDA

Col·lecció Catalunya Desapareguda

Primera edició: març 2015

Tercera edició: juny 2021

© Editorial Efadós i Ajuntament de
Barcelona, d'aquesta edició

© Editorial Efadós, de la col·lecció
Catalunya Desapareguda

© Daniel Venteo Meléndrez, dels textos
i de la selecció d'imatges

© Diversos autors, de les fotografies

Edita:

EDITORIAL EFADÓS
Carrer d'Edison, 3 · Nau A
Polígon industrial les Torreneres
08754 El Papiol
Tel. 93 673 12 12
efados@efados.cat
www.efados.cat

AJUNTAMENT DE BARCELONA
Direcció d'Imatge i Serveis Editorials
Passeig de la Zona Franca, 66
08038 Barcelona
Tel. 93 402 31 31
barcelona.cat/barcelonallibres

Consell d'Edicions i Publicacions
de l'Ajuntament de Barcelona:

Gerardo Pisarello Prados, Josep M.
Montaner Martorell, Laura Pérez Castallo,
Jordi Campillo Gámez, Joan Llinares Gómez,
Marc Andreu Acebal, Águeda Bañón Pérez,
José Pérez Freijo, Pilar Roca Viola, Maria
Truñó i Salvadó, Anna Giralt Brunet

Directora de Comunicació:
Águeda Bañón

Director d'Imatge i Serveis Editorials:
José Pérez Freijo

Assessorament lingüístic:
Maria Neus Doncel Saumell

Procedència de les fotografies:
Arxiu Fotogràfic de Barcelona (AFB), Arxiu
Fotogràfic Centre Excursionista de Catalunya
(AFCEC), Arxiu Nacional de Catalunya (ANC),
Biblioteca de Catalunya (BC), Biblioteca
Nacional de França (BNF), Centre d'Història
Contemporània de Catalunya (CHCC), Centro
Documental de la Memoria Histórica
(CDMH), Institut Amatller d'Art Hispànic.
Arxiu Mas (IAAH) i Institut d'Estudis
Fotogràfics de Catalunya (IEFC).

Fotografia de la coberta:
Frederic Ballell / AFB

ISBN Editorial Efadós:
978-84-18243-60-8
DL B-11750-2021

Tota forma de reproducció, distribució, comunicació
pública o transformació d'aquesta obra només pot
ser realitzada amb l'autorització dels seus titulars,
salvant l'excepció prevista per la llei. Si necessiteu
fotocopiar o escanejar algun fragment d'aquesta
obra, dirigiu-vos a CEDRO (Centre Espanyol de
Drets Reprogràfics) - www.cedro.org.

BARCELONA DESCONEGUDA

Daniel Venteo

El PRIMER SEGLE EN FOTOGRAFIES

Daniel Venteo, historiador i museòleg

A

quest nou volum de la col·lecció Catalunya Desapareguda, dedicat a Barcelona, presenta una selecció d'imatges emblemàtiques del primer segle d'història de la ciutat en fotografies fins al 1939. *La Barcelona desapareguda* va ser el títol d'una obra emblemàtica publicada l'any 2004 per Josep Maria Huertas Claveria i el seu fill, el fotògraf Guillem Huertas Aiguaviva, i més recentment també ha estat el títol escollit per nombroses iniciatives divulgatives, com ara itineraris urbans, exposicions, conferències i pàgines a les xarxes socials, entre les quals destaca el blog *Barcelofília*. *Inventari de la Barcelona desapareguda*, creat l'any 2010. L'èxit de totes aquestes propostes evidencia l'interès ciutadà per la fotografia antiga i per la història de la capital catalana, cada vegada més gran, no solament entre els barcelonins sinó també entre tots aquells que la visiten o que segueixen, en la distància, el seu batec.

D'ençà de la realització del primer daguerreotip de la història de l'Estat el 10 de novembre del 1839 al pla de Palau de Barcelona, la fotografia ha captat millor que cap altra innovació tècnica la profunda transformació de la ciutat de la segona meitat del segle XIX i la primera del segle XX. Es tracta d'un centenar d'anys en què la capital catalana definitivament deixà de ser una ciutat emmurallada de poc més d'un quart de milió d'habitants massificats dins d'una urbs fonamentalment medieval per convertir-se en una gran conurbació metropolitana estesa de riu a riu, que havia triplicat el seu territori després de les agregacions del 1897 i que l'any 1930 ja arribava al milió d'habitants.

La comparació entre la Barcelona de mitjan segle XIX i la Barcelona franquista castigada per la Guerra i la postguerra fa pràcticament irrecognoscible la ciutat en aquests dos moments històrics d'una gran transcendència. I la fotografia en dona testimoni, amb algunes fites pel que fa a la cobertura visual, com ara les exposicions internacionals del 1888 i del 1929 o l'obertura de la via Laietana a partir del 1908. Les pàgines d'aquest llibre proposen un relat visual i textual per a aquest primer segle d'història en imatges de la mà d'alguns dels autors més prestigiosos

AUTOR DESCONEGUT / COL·LECCIÓ PARTICULAR (TARRAGONA)

CASA VIDAL-QUADRAS

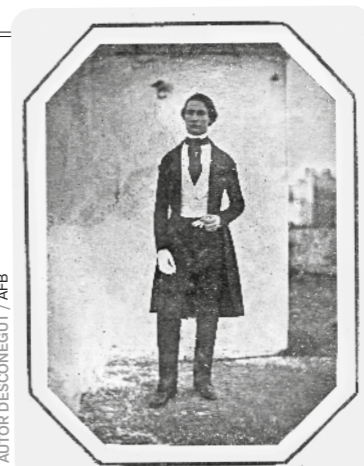
Els entorns del pla de Palau van ser l'espai privilegiat on es van continuar realitzant una bona part dels primers daguerreotips de la història de Barcelona. La data aproximada de la imatge és el 1848.

de l'època. En aquesta nòmina s'inclouen els primers fotògrafs internacionals que retratarien la capital catalana, com ara Franck o Laurent, seguits d'autors locals que ens han deixat extensos àlbums, com els germans Josep i Antoni Esplugas, Joan Martí o Pau Audouard. Entrat el segle xx, neix la primera generació de fotoperiodistes, encapçalats per Alexandre Merletti, Adolf Mas i Frederic Ballell, seguits per Josep Brangulí, Josep Domínguez, Alejandro Antonietti, Josep Maria Sagarra, Carlos Pérez de Rozas o Camil Merletti, entre molts d'altres. La història de la transformació urbanística de la ciutat i els esdeveniments polítics, socials i econòmics, però també la petita història dels barcelonins, han quedat fixats en milers d'albúmines, targetes postals, plaques de vidre i negatius plàstics, entre molts d'altres suports, conservats en arxius públics i privats. La riquesa del patrimoni fotogràfic català, i especialment del barceloní, és extraordinària. L'Arxiu Fotogràfic de Barcelona, com també el Centre Excursionista de Catalunya, l'Institut d'Estudis Fotogràfics de Catalunya, l'Arxiu Històric del Col·legi Oficial d'Arquitectes de Catalunya, l'Arxiu Mas, la Biblioteca de Catalunya o l'Arxiu Nacional de Catalunya, entre d'altres, són algunes de les institucions que no solament han fet de la conservació

i documentació d'aquests fons la seva missió, sinó també la seva difusió entre el gran públic. La digitalització cada vegada més nombrosa de les seves col·leccions permet accedir avui d'una manera ràpida i eficient als seus fons mitjançant recursos telemàtics. En la majoria dels casos, aquesta accessibilitat immediata i gratuïta al patrimoni fotogràfic històric del país i la seva divulgació a la xarxa d'Internet –quan no està renyida amb els drets de la propietat intel·lectual– signifiquen un gran avenç en la democratització de l'accés a la cultura.

Aquesta petita obra que teniu a les mans és, en definitiva, només un tast minúscul d'unes 170 fotografies de la Barcelona dels segles XIX i XX, i especialment dels gairebé tres milions d'imatges conservades a l'Arxiu Fotogràfic de Barcelona. La seva seu al vell convent de Sant Agustí del carrer del Comerç és un dels centres patrimonials més rellevants d'arreu d'Europa, tant per la quantitat i la qualitat de les col·leccions com per les seves iniciatives de divulgació cultural mitjançant suports tradicionals, com ara publicacions i exposicions, i d'aplicacions per a les noves tecnologies. Una institució i un patrimoni que són, en definitiva, l'orgull d'una ciutat i d'un país.

BARCELONINS DEL 1840

El nou invent de la fotografia ben aviat va revolucionar la manera en què els barcelonins s'havien retratat fins al moment. A la pàgina anterior, un retrat anònim posterior al 1842. En aquesta, el barceloní Eduard Coll retratat els anys 1844 i 1847.

MURALLA DE MAR

La façana marítima de la ciutat, presidida per la muralla de mar, havia esdevingut des del segle XVIII el principal passeig de la ciutat emmurallada. Juntament amb la Rambla i el passeig de l'Esplanada de la Ciutadella, formava un gran eix que estructurava la ciutat antiga.

PASSEIG D'ISABEL II

El pla de Palau era un centre neuràlgic de la Barcelona de la primera meitat del segle XIX i també l'indret escollit per realitzar el primer daguerreotip de l'Estat espanyol: l'edifici de la Llotja n'era el protagonista, que aquí es veu en una imatge del francès Franck.

JOAN MARTÍ / AFB

FRANCK / BNF

FRANCK / BNF

BALUARD DE TALLERS

Les restes de l'antic baluard de Tallers apareixen aquí fotografiades cap al 1856. A l'esquerra s'aprecia els milers de carreus de les muralles, reaprofitats posteriorment per a noves construccions de les rondes i de l'Eixample. A la dreta, la fàbrica Bonaplata del carrer dels Tallers.

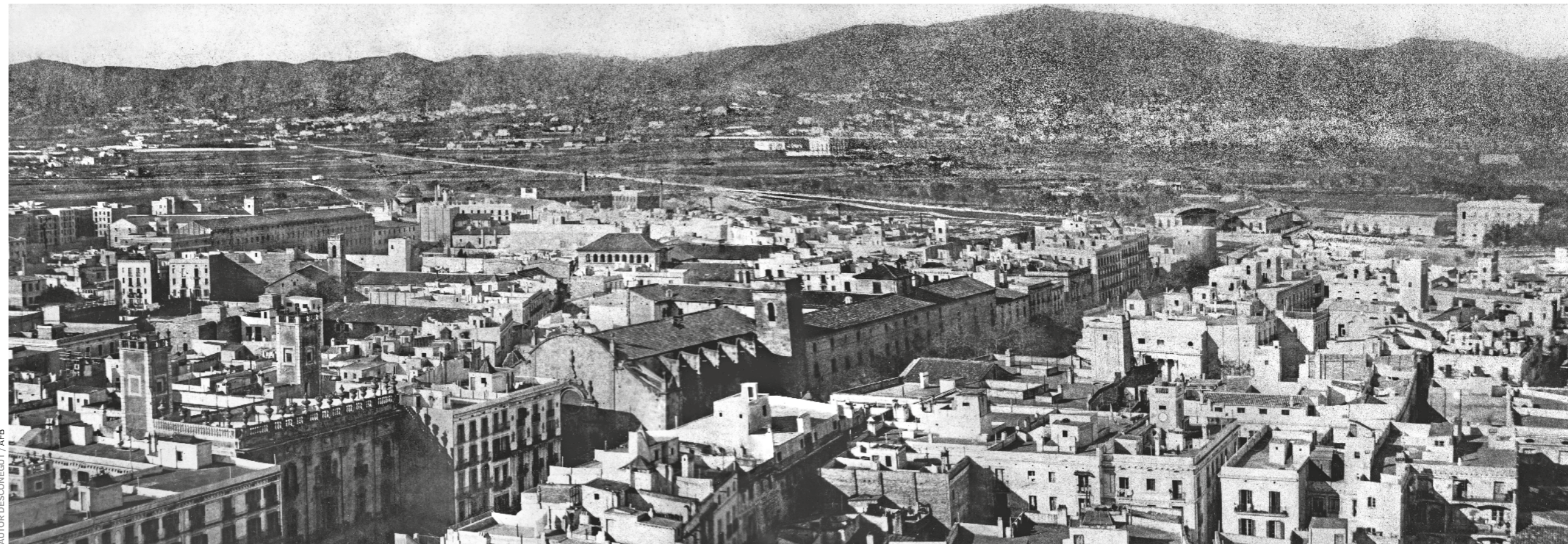
FRANCK / BNF

RUÏNES DE SANTA ANNA

Franck, retratista de personalitats com el músic Hector Berlioz i el pintor Édouard Manet, ha deixat algunes de les fotografies més impactants de mitjan segle XIX, com ara les restes del monestir de Santa Anna, que també són conegudes per l'obra de dibuixants com ara Pau Rigalt i pintors com Ramon Martí Alsina.

L'EIXAMPLE VERGE

Aquest fotomuntatge panoràmic del capdamunt de la Rambla –des del Palau de la Virreina, a l'esquerra, fins a Collserola, al fons– permet visualitzar, des del campanar del Pi, una part de la ciutat antiga, com també del futur Eixample, cap a l'any 1860, tot just després de l'aprovació del Pla Cerdà. A l'espai de la plaça de Catalunya ja es reconeix la Casa Gibert –en construcció– i l'estació de Sarrià.

AUTOR: DESCONEGUT / AFB

LA CIUTAT DES DEL MORROT

Panoràmica de la ciutat presa pel prestigiós retratista Franck des de la muntanya de Montjuïc amb l'antic baluard del Rei i el portal de Santa Madrona en primer terme. El perfil del recinte urbà encara està dominat pels campanars de les esglésies i per la torre de Sant Joan de la Ciutadella.

TRAMVIES AL PLA DE PALAU

L'any 1872, el pla de Palau es preparava per a l'arribada del tramvia, com ho mostra aquesta imatge de J. Laurent dels treballs d'instal·lació de les vies al paviment. La plaça consolidava així el seu caràcter de centre neuràlgic de comunicacions. A l'esquerra, els Porxos d'en Xifré.

FRANCK / AFB

JEAN LAURENT / AFB